

קראה חליצתה כשירה? והא אמר רבי אליעזר, שמזה שכתוב: "ככה יעשה", למדים אנו, שדבר שהוא מעשה מעכב: והרי רקיקה מעשה היא!

אלא פשיטא שלשיטת רבי עקיבא היא, שאמר במשנה, שאם לא רקקה חליצתה כשרה. וקתני בברייתא: רקקה ולא חליצה ולא קראה חליצתה פסולה!

והשתא, למאן, על מי נפסלה?

אילימא שהכוונה שלא הותרה לעלמא, פשיטא! מי היא חליצה, דאישתריא לעלמא? הרי לא היתה כאן חליצה כלל!

אלא לאו, ודאי משמיעתנו הברייתא, שנפסלה לאחין. שמע מינה שלשיטת רבי עקיבא, רקיקה פוסלתה על האחין, ואינה יכולה שוב להתייבם.

והוינן בה: ולרבי עקיבא, מאי שנא רקיקה, שפוסלתה על האחין, ומאי שנא קרייה, שאינה פוסלתה על האחין, כפי ששינוי בברייתא "אין כאן בית מיחוש", והלא שני דברים אלו אינם מעכבים את החליצה?

ומבארין: קרייה, דאיתא בין בתחלה של החליצה, שאומרת היבמה לזקנים: "מאן יבמי", ובין בסוף החליצה, שאומרת: "ככה יעשה וגו'" לכן לא מיחלפא ליה, לא יטעו האנשים ויבואו לומר שזו התייבמה אחר החליצה, משום שיחשבו שהקריאה ששמעו עתה היא הקריאה שקודם החליצה, ועדיין

שחטן לשמן [לשם כבשי עצרת], וזרק דמן לשמן קדש הלחם.

שחט שלא לשמן, וזרק לשמן לא קדש הלחם.

שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן קדוש ליפסל ביוצא ושלא יפדה עוד, ואינו קדוש להיות נותר באכילה [רש"י פסחים יג ב, עיי"ש]. דברי רבי.

רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחוט לשמן, ויזרוק דמן לשמן.

והכא נמי, כיון שרקקה ועשתה חלק ממצות החליצה, אמנם לא נתקיימה מצות חליצה בשלמותה, אבל נפסלה על האחין.

ותמהינן: ומי אמר רבי עקיבא שרקיקה לא פסלה את היבמה על האחין?

קה-א והתניא: חליצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשירה.

רקקה ולא חליצה ולא קראה חליצתה פסולה. ומכל מקום, נפסלה על האחין על ידי הרקיקה.

קראה ולא רקקה ולא חליצה אין כאן בית מיחוש כלל, ואף מייבום לא נפסלה.

והשתא, האי ברייתא מני?

אילימא רבי אליעזר של משנתינו, האם אפשר לומר שלשיטתו חליצה ולא רקקה ולא

לימוד לא מקרי אין ראוי לבילה. עיי"ש שהאריך בזה.

תקנה בחליצה. מי אמרין דהיינו שאין ראוי לבילה דקריאה, שהרי אין אפשרות ללמדה לקרוא, או דכיון שיכולה לדבר, משום חסרון

לא נעשה מעשה חליצה, ולכן מותרת עדיין להתייבם לאחים.

מה שאין כן רקיקה, דבתחלה ליתא, ורק לבסוף, אחר החליצה איתא מיחלפא ליה. שויטעו ויאמרו שיבמה זו מתייבמת אחר חליצה, שהרי נתייבמה אחרי הרקיקה, שנעשית תמיד אחר חליצה, אם כן, ודאי גם חלצה כבר, ויטעו ויאמרו שכך תמיד מותר להתייבם אחר חליצה, ואתו למישרי חלוצה לאחין.

ואיכא דאמרי, הכי שלחו ליה לאבוה דשמואל: יבמה שרקקה בבית דין שלא בשעת מעשה החליצה תחלוץ, ואינה צריכה לרוק פעם אחרת⁽¹¹⁷⁾ בשעת החליצה.

כי ההיא דאתיא לקמיה דרבי אמרי, הוה יתיב רבי אבא בר ממל קמיה. רקקה אותה אשה לפניו מקמי דתחלוץ [לפני החליצה].

אמר ליה רבי אמרי לרבי אבא: חלוץ לה, ושרי לה תיגרא [כלומר, פטור ושלחנה מבית הדין], ואינה צריכה עוד רקיקה.

אמר ליה רבי אבא: והא בעינן מירק [והלא היא צריכה לירוק]!

אמר לו רבי אמרי: הא רקקה לה כבר מקודם.

אמר לו רבי אבא: ותירוק שוב, ומה בכך?!

אמר לו רבי אמרי: נפיק מיניה חורבא [עלול לצאת מזה קלקול], דאי אמרת תיהדר ותירוק, אמרי האנשים שראו שרקקה שוב: רקיקה קמייתא לבדה לית בה מששא, ולא פסלה אותה מהאחין, שהרי הצריכוה בית דין לירוק שוב לאחר חליצה, ואתי למישרי חלוצה שרקקה להתייבם⁽¹¹⁸⁾ לאחין⁽¹¹⁹⁾.

אמר ליה רבי אבא: והא בעינן שיהא מעשה החליצה כסדרן! דהיינו, קודם חליצת הנעל, ורק אחר כך רקיקה!

אמר ליה רבי אמרי: זה שצריך להיות כסדרן לא מעכבא⁽¹²⁰⁾. ואף אם עשה שלא כסדרן, החליצה כשרה⁽¹²¹⁾.

120. ובירושלמי [הלכה א'] איתא, דגבי התרת רצועות וחליצת המנעל הסדר מעכב. שצריך דווקא להתיר קודם. עיי"ש.

121. כתבו תוס' רבינו פרץ במס' סנהדרין [מ"ט ע"ב], שאם שינו את סדר החליצה, אף לכתחילה אין צריכין לחזור ולחלוץ על הסדר. לפי שעיקר המצוה להתירה לשוק, וכבר הותרה. ומ"מ כתב ביד אליהו [כללים אות ס'], דאם הקדימה קריאה אחרונה לפני החליצה, חוזרת וקוראתה לאחר החליצה מדאורי, ולא יצאה בקריאה שקראה לפני החליצה.

117. כ' היש"ש [ס"י כ"ג], דהיינו דווקא אם רקקה לשם חליצה. אבל אם רקקה לצורך עצמה, חוזרת ורוקקת לאחר החליצה.

118. כ' מהר"י ברונא, דהך גזירה היינו דווקא למאן דס"ל שמצות יבום קודמת. אבל למ"ד דמצות חליצה קודמת, ואין גילין לייבם, אין לגזור שמא יבוא ליבמה אחר חליצה. ולכן, אם רקקה קודם החליצה, תחזור ותירוק אחר החליצה, לקיים מצוה מן המובחר.

119. וכתבו הראשונים, שאף אם רצתה לירוק שוב, אין מניחין אותה. אבל המאירי כתב, שאם רצתה, יכולה לירוק שוב.

על השאלה השניה השיבוהו: **ומי כתיב** "וירקה רוק", שיהא משמע שצריך שתירוק דווקא רוק בלבד, שלא תהא בו תערובת כלשהי? הרי "וירקה" סתם כתוב. משמע, אף רוק שדבר אחר מעורב בו. ואף כשירקת דם, אי אפשר שלא יהא מעורב בו צחצוחי רוק, ולכן חליצתה כשרה.

ועל השאלה האחרונה ששאלוהו: **"אבל אגיד לך הרשום בכתב אמת", וכי יש כתב שאינו אמת?** השיבוהו:

לא קשיא: כאן בגזר דין שיש עמו שבועה, שנשבע עליו הקדוש ברוך הוא לקיימו, שגזר דין כזה אינו מתבטל. וזהו מה שכתוב "בכתב אמת", שהקדוש ברוך הוא מאמתו ומקיימו, ואינו מבטלו.

ואילו **כאן**, מה שמשמע שיש כביכול כתב שאינו אמת, היינו **בגזר דין שאין עמו שבועה**, שיכול להתבטל (124).

ובהא דאמר רב שמואל בר אמי.

דאמר רב שמואל בר אמי אמר רבי יונתן: מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע?

שנאמר: "לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם".

הוא, רבי אבא, **סבר**, שרבי אמי דחויי קא מדחי ליה בקש, ואומר לו שאין הסדר מעכב, אבל באמת אין הדין כן.

נפק דק ואשבח [יצא, דקדק ומצא] שכך מפורש בברייתא. **דתניא: בין שהקדים חליצה לרקיקה, בין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי.** ומוכח מכאן שאין הסדר מעכב.

לוי נפק לקרייתא [יצא לכפרים]. **בעו מניה בני המקום: גידמת, שאינה יכולה לחלוץ בידיה, מהו שתחלוץ בשיניה?**

עוד שאלו ממנו, **יבמה שרקקה דם, מהו.** האם נחשבת רקיקה, או לא?

עוד שאלו ממנו, כתיב שאמר המלאך לדניאל: **"אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת".** כלומר, אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום בכתב, והוא אמת. **מכלל [משמע], דאיכא כתב שאינו אמת?**

לא הוה בידיה תשובות לשאלות ששאלוהו (122).

אתא שאיל כבי מדרשא את אותן שאלות.

על השאלה הראשונה אמרו ליה: **מי כתיב "וחלצה ביד"?** (123) הרי לא כתוב כך. ואם כן, ודאי שאפשר לחלוץ גם בפה.

עכובא ליכא.

124. ובירושלמי איתא הכי: אם רשום למה אמת, ואם אמת למה רשום וכו', כאן ביש עמו שבועה וכו'. והיינו, דביש עמו שבועה, אינו מתקרע לעולם ונעשה אמת. אבל באין עמו שבועה, כיון דפעמים מתקרע, אינו אלא כרושם בעלמא, ולא אמת היא. עיי"ש.

122. בתוס' ישנים הביא מב"ר, שזה שלא ידע להשיב, היינו משום שהיה מתגאה על שהיו מכבדין אותו מאוד, והיו מושיבין אותו במטה של זהב, לפיכך לא ידע להשיב, שהגאווה משכחת לאדם תלמודו.

123. כתבו התוס', דהא דאיתא בירושלמי שחולצת ביד ימין, למצוה בעלמא הוא. אבל

אמר רבה: אמנם בזבח ובמנחה אינו מתכפר עוון בית עלי. אבל מתכפר הוא בדברי תורה.

אבוי אמר: בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בגמילות חסדים⁽¹²⁵⁾.

רבה ואבוי מדבית עלי קאתו [מבית עלי הין].

רבה דעסק בתורה היה ארבעין שנין.

אבוי דעסק בתורה וגם בגמילות חסדים היה שיתין שנין⁽¹²⁶⁾.

תנו רבנן: משפחה אחת היתה בירושלים, שחיו מתים כבן שמנה עשרה שנה.

באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי על כך.

אמר להם: שמה ממשפחת עלי אתם, שנאמר עליהם: "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים"⁽¹²⁷⁾ [כשהם עדיין אנשים⁽¹²⁸⁾], ולכן בני משפחתכם מתים בצעירותם!

אבל, עצה יש לכם:

לכו ועסקו בתורה ותחיו.

הלכו ועסקו בתורה וחיו. והיו קורין אותן משפחת יוחנן על שמו של רבן יוחנן בן זכאי.

אמר רב שמואל בר אבניא אמר רב: מנין לגזר דין של ציבור שאינו נחתם?

ולא מניחה הגמרא לרב שמואל בר אבניא לסיים את דבריו, ומקשה:

וכי גזר דין של ציבור אינו נחתם? והא כתיב: "כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני!"⁽¹²⁹⁾ והרי פסוק זה נאמר על כלל ישראל!

אלא כך אמר רב שמואל: מנין שאפילו אם נחתם גזר דינם של ציבור מתקרע אחר כך?

שנאמר: "מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו".

125. הרש"ש כתב דהגירסה הנכונה: "אבל מתכפר בתורה וגמ"ח".

וביאר המהרש"א, דהרי ג' עמודי עולם איכא, תורה ועבודה וגמילות חסדים, כדתנן "על שלשה דברים העולם עומד וכו'". ולפי שבני עלי חטאו בעבודה, כדכתיב "למה תבעטו בזבחי ומנחתי וגו'", אין קטגור נעשה סניגור, ולכן אינם מתכפרים בעבודה, אלא בב' עמודי עולם האחרים, דהיינו תורה וגמ"ח.

126. ביאר המהרש"א, דהיינו לפי שאדם מתחייב בדיני שמים בגיל עשרים. ולכן, רבה שעסק בתורה, נמחלו לו עוונותיו, והוסיפו לו עוד עשרים כימים הראשונים. ואבוי שעסק גם

בגמ"ח, הוסיפו לו עוד עשרים שנה עבור זה. ודאמרינן במס' ברכות, כל העוסק בתורה ובגמ"ח, מוחלין לו כל עוונותיו וכו'.

127. כתב רש"י בספר שמואל א' [פרק ב' פסוק ל"ב], שהוא מידה כנגד מידה. אתם אכלתם קדשים לפני זמנם בטרם יקטירו את החלב, אף אתם תמותון בלא זמן. ועיי' במהרש"א.

128. והיינו בן י"ח לחופה לישא אשה, שאז הוא בכלל אנשים. דמקודם לכן נקרא ילדות ובחורות. מהרש"א.

129. והיינו, שאף אם תכבסי בנתר, דהיינו

והיינו, שבכל עת שנקרא אליו, ישמע אלינו, אף אם נחתם גזר הדין.

ותמהינן: והכתיב: "דרשו ה' בהמצאו", משמע שאינו מצוי בכל עת!

ומתריצין: לא קשיא. הא דמשמע שאינו מצוי בכל עת, היינו ביחיד [כלומר, ליחיד].

ואילו הא דמשמע שמצוי הוא בכל עת, היינו בציבור.

יחיד, אימת? מתי הוא הזמן שהקדוש ברוך הוא מצוי ליחיד?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים⁽¹³⁰⁾.

שלחו ליה לאבוה דשמואל: יבמה שרקקה דם תחלוין, ולא תתייבם עוד, שנפסלה כבר על האחים. וטעמא, לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוח רוק, ועל כרחך רקקה גם רוק, והויא רקיקה כשרה.

מיתיב: יכול יהא דם היוצא מפיו של הזב, ודם היוצא מפי האמה של זב, טמא, כרוקו וזובו וקריו ומימי רגליו, שהם מעינותיו של זב, וטמאים טומאה חמורה?

תלמוד לומר, דכתיב: "זובו טמא". משמע, דווקא זובו טמא, ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא אלא טהור!

ואם אתה אומר שאי אפשר לדם היוצא מפיו בלא צחצוחי רוק, אם כן, למה דם היוצא

מפי הזב טהור, הרי ודאי שיש שם גם רוק, ורוקו ודאי טמא!?

ומתריצין: לא קשיא. כאן, מה שאמרנו ביבמה שאי אפשר בלא צחצוחי רוק, היינו במוצצת, שמתאמצת להוציא רוק, שאז ודאי שיש צחצוחי רוק.

אבל כאן, בזב, מדובר בדם ששותת מפיו, ואז יתכן שיצא רק דם.

שנינו במשנתנו: הרש שנחלין וכו' חליצתה פסולה.

אמר רב יהודה אמר רב: זו, דברי משנתנו, קה-ב שחליצת קטן פסולה, ופוסלתה מיבום דברי רבי מאיר, שאמר לעיל [צ"ו ע"א], עשו חליצת בן תשע, כגט שניתן על ידי אח גדול ליבמה, שפוסלה על ידי כן על יתר האחים. כך חליצת בן תשע, אינה פוטרת מן החליצה, אלא פוסלתה על האחין מיבום.

אבל חכמים אומרים [שם]: אין חליצת קטן כלום, ואף אינה פוסלתה מיבום.

שנינו במשנתנו: קטנה שחליצה וכו' חליצתה פסולה.

אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר, שאומר שקטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין, ודורש כך מזה ש"ואם לא יחפוץ האישה כתוב בפרשה של חליצה, שמשמע שצריך היבם להיות דווקא גדול.

ומקשינן [ומקישים] אשה לאיש, שהרי אף

130. כתב בחכמת מנוח, דנרמז דבר זה מלשון "בהמצאו", דהיינו, ב' ה', ב' פעמים ה' מצאו.

גמ"ח, ותכבסי בבורית, שנכתב בלא ו', "ברית", דהיינו שתעסקי בתורה, עדיין נכתם עוונך לפני, מלשון כתם! מהרש"א.